

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Στέφανος Γλεντής
Ελευθέριος Μαραγκουδάκης
Νίκος Νικολόπουλος
Μαρία Νικολοπούλου**

ΙΣΤΟΡΙΑ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στα Βυζαντινά Χρόνια



**Τόμος 5ος
Παράρτημα**

Ιστορία Ε΄ Δημοτικού

Στα Βυζαντινά Χρόνια

Τόμος 5ος

Παράρτημα

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το
Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Στέφανος Γλεντής, *Εκπ/κός Π.Ε.*
Ελευθέριος Μαραγκουδάκης,
Εκπ/κός Π.Ε.

Νίκος Νικολόπουλος,
Επιτ. Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.
Μαρία Νικολοπούλου, *Εκπ/κός Δ.Ε.*

ΚΡΙΤΕΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Απόστολος Παπαϊωάννου,
Αναπλ. Καθηγ Παν/μίου Ιωαννίνων
Αντώνιος Παυλίδης,
Σχολικός Σύμβουλος
Μαρία Παναγιωτοπούλου,
Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ – ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

Φώτιος Τσίτσος,
Σκιτσογράφος-Εικονογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Γεωργία Ρογάρη, Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Γιάννης Παπαγρηγορίου,
Σύμβουλος Π.Ι.**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Τέτα (ή Σεβαστιανή) Μακρή,
*Εικαστικός Καλλιτέχνης***

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ -
MULTIMEDIA Α.Ε.”**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

***Ομάδα Εργασίας,
Αποφ. 16158/6-11-06
και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

**Στέφανος Γλεντής
Ελευθέριος Μαραγκουδάκης
Νίκος Νικολόπουλος
Μαρία Νικολοπούλου**

**Ιστορία Ε΄ Δημοτικού
Στα Βυζαντινά Χρόνια**

Τόμος 5ος

Παράρτημα

Γλωσσάριο

Άβαροι

Ασιατικός λαός ουννικής καταγωγής. Εμφανίστηκαν τον 6ο αιώνα στις όχθες του Δούναβη και έκαναν πολλές επιδρομές στις βόρειες επαρχίες του Βυζαντίου.

Αγιογραφία

Κλάδος της Ζωγραφικής που έχει ως θέμα της την απεικόνιση αγίων προσώπων και θρησκευτικών παραστάσεων του Χριστιανισμού.

Ακρόπολη

Οχυρή θέση, συνήθως ύψωμα (λόφος), που τη χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι σαν καταφύγιο σε περίπτωση εχθρικής επιδρομής.

Άλωση

Η Κυρίευση, η κατάκτηση, η κατάληψη.

Αναγέννηση

Η αναδημιουργία, η αναμόρφωση, η πνευματική και πολιτιστική άνθηση.

Αναδιοργάνωση

Η οργάνωση σε νέες βάσεις.

Αναστύλωση εικόνων

Η επαναφορά της λατρείας των εικόνων.

Ανεφοδιασμός

Η παροχή νέων εφοδίων σε όπλα, τρόφιμα, στράτευμα κ.ά

Ανθύπατος

Διοικητικός τίτλος των Ρωμαίων.
Τιμητικός τίτλος ανώτερων κρατικών υπαλλήλων στο Βυζάντιο.

Αξίωμα

Ανώτερη πολιτική ή κοινωνική θέση.

Αξιωματούχος

Αυτός που κατέχει κάποιο αξίωμα ή κάποιο βαθμό.

Αποδιοργάνωση

Η διοίκηση, η παράλυση.

Απόσχιση

Ο αποχωρισμός ή η απόσπαση μιας επαρχίας από ένα κράτος

Αριστοκρατία

Πολίτευμα στο οποίο η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των ευγενών (πλουσίων). Η κοινωνική τάξη που αποτελείται από ευγενείς.

Αυτοκράτορας

Αυτός που είναι απόλυτος μονάρχης μιας αυτοκρατορίας.

Αυτοκρατορία

Η χώρα ή οι χώρες που τη διακυβέρνησή τους την έχει ο αυτοκράτορας. Συνήθως έχει μεγάλη έκταση, όπου κατοικούν πολλοί λαοί.

Βάνδαλοι

Γερμανικός λαός που εμφανίζεται τον 1ο αιώνα και εγκαθίσταται στις ακτές της Βαλτικής θάλασσας. Από τις καταστροφές που προκάλεσαν προήλθε ο όρος βανδαλισμός.

Βεβήλωση

Ανόσια, ανίερη και ασεβής πράξη κατά ιερού προσώπου ή ιερού αντικειμένου.

Βεδουίνοι

Νομάδες που ζούσαν σε αραβικές χώρες.

Βιοτεχνία

Η κατασκευή χρήσιμων αντικειμένων με απλά εργαλεία ή μηχανήματα.

Γότθοι

Αρχαίος Γερμανικός λαός. Μετακινούνταν από χώρα σε χώρα και διασπάστηκε σε Οστρογότθους και Βησιγότθους.

Δήμευση περιουσίας

Η κατάσχεση περιουσίας από το δημόσιο.

Δήμοι

Οργανωμένες ομάδες λαού στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες βυζαντινές πόλεις που ανέπτυξαν αθλητικές και πολιτικές δραστηριότητες.

Διακυβέρνηση

Η διοίκηση μιας χώρας σύμφωνα με κάποιο πρόγραμμα.

Διάταγμα

Επίσημη έγγραφη διαταγή, που αναφέρεται στην εφαρμογή ή στην ερμηνεία του νόμου.

Διπλωματία

Η διαχείριση των εξωτερικών υποθέσεων ενός κράτους με ειρηνικά μέσα.

Διωγμοί

Τα σκληρά μέτρα που εφαρμόζαν οι ρωμαίοι αυτοκράτορες εναντίον των πρώτων χριστιανών.

Δουλοπάροικος

Χωρικός που καλλιεργούσε κτήματα ισχυρού αφέντη κρατώντας ελάχιστο μέρος της σοδειάς. Δεν μπορούσε να απομακρυνθεί από το κτήμα. Όταν πουλιόταν το κτήμα, πουλιόταν κι αυτός.

Δυνατοί

Οι μεγαλοκτηματίες, οι πλούσιοι.

Εγνατία οδός

Η οδός που ξεκινούσε από το Δυρράχιο της Αδριατικής και περνώντας από τη Θεσσαλονίκη κατέληγε στην Κωνσταντινούπολη.

Έθνος

Σύνολο ανθρώπων που έχουν κοινή ιστορία, κοινό πολιτισμό και κοινή θρησκεία.

Εκθρόνιση

Η αφαίρεση της εξουσίας από έναν ηγεμόνα, η καθαίρεση.

Εκχριστιανίζω

Κάνω κάποιον χριστιανό.

Εμφύλια διαμάχη

Η διαμάχη που γίνεται μεταξύ των ατόμων της ίδιας φυλής.

Εξέγερση

Η επανάσταση.

Εξελληνίζω

Μεταβάλλω κάποιον σε Έλληνα.

Εξοπλισμός

Ο εφοδιασμός με όπλα και πολεμικό υλικό.

Εξισλαμίζω

Κάνω κάποιον οπαδό του Ισλάμ.

Επάλξεις

Τα ψηλότερα τμήματα των τειχών φρουρίου ή πύργου, με ανοίγματα, από τα οποία πολεμούσαν οι αμυνόμενοι.

Έπαρχος

Ο διοικητής επαρχίας.

Θεμελίωση

Η έναρξη ενός έργου.

Θεολογικές διαφορές

Οι διαφορετικές απόψεις και αντιλήψεις για το θεό.

Ιερατείο

Το σύνολο των ιερέων μιας θρησκείας, ο κλήρος.

Καταπέλτης
Πολεμική μηχανή που εξακόντιζε πέτρες.

Κοράνιο
Το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων.

Λατίνοι
Λαός που εγκαταστάθηκε στην ιταλική χερσόνησο. Στα βυζαντινά χρόνια, οι πιστοί της Καθολικής εκκλησίας, που μιλούσαν λατινικά

Λιποτάκτης
Ο στρατιώτης που εγκαταλείπει αδικαιολόγητα τις τάξεις του στρατού.

Μεταρρύθμιση
Η αλλαγή, ο μετασχηματισμός, η τροποποίηση.

Μικρογραφία
Η μινιατούρα, η πολύ μικρών διαστάσεων εικόνα.

Μισθοφόρος στρατιώτης

Ο στρατιώτης που παίρνει μισθό για τις υπηρεσίες που παρέχει σε ξένη χώρα.

Μονοθεϊσμός

Η πίστη στην ύπαρξη ενός μόνου θεού.

Μονόξυλο

Στενόμακρο πλοίο που κατασκευαζόταν από ένα κορμό δέντρου.

Νορμανδοί

Γερμανικός λαός. Κατοικούσε στις σκανδιναβικές χώρες. Η εμφάνισή τους τον 11ο αιώνα στη Μεσόγειο ήταν ένα ισχυρό πλήγμα για το Βυζάντιο.

Οθωμανοί Τούρκοι

Τουρκική φυλή που μετακινήθηκε από την Αν. Περσία στη Μ. Ασία. Ιδρυτής τους ήταν ο Οσμάν.

Οικουμενική σύνοδος

Η σύνοδος στην οποία μετέχουν όλοι οι επίσκοποι της Εκκλησίας.

Ούννοι

Νομαδικός λαός μογγολικής καταγωγής, που με αρχηγό τους τον Αττίλα απείλησαν το Βυζάντιο και τη Ρώμη.

Πανδιδακτήριο

Ανώτατη σχολή στην Κωνσταντινούπολη των βυζαντινών χρόνων.

Πανεπιστήμιο Μαγναύρας

Ανώτατη σχολή στην Κωνσταντινούπολη, που ιδρύθηκε από τον καίσαρα Βάρδα τον 9ο αιώνα.

Πάπας

Ο αρχηγός της Δυτικής εκκλησίας και επίσκοπος της Ρώμης.

Πάπυρος

Είδος φυτού που φυτρώνει στις όχθες του Νείλου. Η κατεργασμένη φλούδα του χρησιμοποιείται ως υλικό γραφής.

Πατριάρχης

Τίτλος των ανώτατων αρχιεπισκόπων της ανατολικής εκκλησίας.

Περγαμηνή

Μεμβράνη από κατεργασμένο δέρμα που χρησιμοποιείται για γραφή.

Πρεσβευτής

Ανώτατος διπλωματικός αντιπρόσωπος που αποστέλλεται από τη χώρα του σε μια ξένη χώρα.

Πριγκιπάτο

Η χώρα που διοικείται από πρίγκιπα, δηλαδή από το γιο του βασιλιά ή από κάποιο μέλος της βασιλικής οικογένειας.

Προσάρτηση

Η υπαγωγή μιας χώρας ή τμήματος της σε μια άλλη χώρα.

Σαρακηνοί

Άραβες ναυτικοί που είχαν κύριο έργο τους την πειρατεία.

Σλάβοι

Ομάδα λαών που κατάγονταν από την ανατολική Ευρώπη. Με τις μεγάλες μεταναστεύσεις εγκαταστάθηκαν στη Μοραβία, Βοημία, Πολωνία, Βουλγαρία και στη νότια Βαλκανική.

Συνθήκη

Επίσημη συμφωνία μεταξύ κρατών.

Σχίσμα

Ο διαχωρισμός της χριστιανικής εκκλησίας σε Ανατολική και Δυτική που έγινε το 1054 μ.Χ.

Υπήκοος

Ο πολίτης που είναι κάτω από την εξουσία ενός κράτους.

Φράγκοι

Ομάδα γερμανικών φύλων που ήταν εγκατεστημένοι στις όχθες του Ρήνου ποταμού. Αργότερα μετακινήθηκαν στη Ρώμη και αρκετοί συγχωνεύτηκαν με τους Ρωμαίους.

Φύλο

Ομάδα ανθρώπων που ανήκουν στην ίδια φυλή και έχουν κοινά στοιχεία πολιτισμού (γλώσσα, θρησκεία, ήθη έθιμα).

Χειρόγραφα

Κείμενα γραμμένα με το χέρι σε πάπυρο, περγαμηνή, χαρτί ή άλλο υλικό.

Ψηφιδωτό

Παράσταση τοίχου ή δαπέδου από μικρά κομμάτια πέτρας ή γυαλιού που τα ονόμαζαν ψηφίδες.



Χρονολογικός πίνακας με τα σημαντικότερα γεγονότα της ρωμαϊκής και βυζαντινής περιόδου

146 π.Χ.

Οι Ρωμαίοι κατακτούν την Ελλάδα.

313 μ.Χ.

**Το διάταγμα της ανεξιθρησκίας
(Μεδιολάνων).**

324 μ.Χ.

**Ο Κωνσταντίνος γίνεται
μονοκράτορας.**

330 μ.Χ.

Ίδρυση της Κωνσταντινούπολης.

392 μ.Χ.

**Ο Μ. Θεοδόσιος καταργεί τους
Ολυμπιακούς Αγώνες.**

395 μ.Χ.

**Ο χωρισμός της Ρωμαϊκής Αυτό-
κρατορίας σε Ανατολική και Δυτική.**

476 μ.Χ.

Η διάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

527 μ.Χ.

Ο Ιουστινιανός γίνεται αυτοκράτορας.

532 μ.Χ.

Η στάση του Νίκα.

537 μ.Χ.

Τα εγκαίνια της Αγίας Σοφίας.

626 μ.Χ.

Πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άβαραους και τους Πέρσες.

673 μ.Χ.

Οι Άραβες επιχειρούν να καταλάβουν την Κωνσταντινούπολη.

717 μ.Χ.

Οι Άραβες πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

732 μ.Χ.

Οι Φράγκοι νικούν τους Άραβες στο Πουατιέ της Γαλλίας.

843 μ.Χ.

Η αναστήλωση των εικόνων.

862 μ.Χ.

Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος αποστέλλονται στη Μοραβία και αναλαμβάνουν τον εκχριστιανισμό των Σλάβων.

1014 μ.Χ.

Ο Βασίλειος Β΄ νικά τους Βούλγαρους στο Κλειδί της Μακεδονίας.

1071 μ.Χ.

Οι Σελτζούκοι Τούρκοι νικούν τους Βυζαντινούς στο Ματζικέρτ.

1204 μ.Χ.

Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους.

1261 μ.Χ.

Η ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης από το Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο.

1342 μ.Χ.

Οι Ζηλωτές αναλαμβάνουν τη διοίκηση της Θεσσαλονίκης.

1389 μ.Χ.

Οι Οθωμανοί κατακτούν τη Μ. Ασία και πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη.

1402 μ.Χ.

Οι Μογγόλοι νικούν τους Οθωμανούς στη μάχη της Άγκυρας.

1430 μ.Χ.

Οι Οθωμανοί καταλαμβάνουν τη Θεσσαλονίκη.

1453 μ.Χ.

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους.

Βιβλία με θέματα σχετικά με την ιστορία της Ε΄ τάξης

**Η πριγκίπισσα της Παλμύρας, Ζωή
Βαλάση, Εκδ. Κέδρος**

**Για την πατρίδα, Πηνελόπη Δέλτα,
Εκδ. Εστία**

**Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου,
Πηνελόπη Δέλτα, Εκδ. Εστία**

**Κάποτε στη Βασιλεύουσα, Αγάπη
Ευαγγελίδη, Εκδ. Άγκυρα**

**Βυζάντιο σε εικόνες: (τόμοι Ι - VI)
Σοφία Ζαραμπούκα, Εκδ. Πατάκη**

**Ιουστινιανός, Δανάη Ζάνου
Εκδ. Μίνωας**

**Βασίλειος Διγενής Ακρίτας,
Καλοκύρη Ελένη, Καλοκύρης
Δημήτρης, Εκδ. Κέδρος**

Η επαναστάτρια και ο Σύλλας
Κώστας Καραστάθης Ακρίτας

Διγενής Ακρίτας,
Ανδρέας Καρκαβίτσας,
Εκδ. Σμυρنيωτάκης, Πέλλα

Κόκκινη κλωστή δεμένη: το
παραμύθι των υφασμάτων,
Πάρη Καλαμάρα,
Εκδ. Καλειδοσκόπιο

Απ' των κάστρων τις χρυσόπορτες,
Ταξιάρχης Κόλλιας,
Εκδ. Καλειδοσκόπιο

Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (Α΄ - Β΄)
Κώστας Κυριαζής, Εκδ. Εστία

Κωνσταντίνος ο Μέγας,
Κώστας Κυριαζής, Εκδ. Εστία

Ηράκλειος, *Κώστας Κυριαζής,*
Εκδ. Εστία

Θεοφανώ, *Κώστας Κυριαζής,*
Εκδ. Εστία

**Ρωμανός ο Δ΄ ο Διογένης,
Κώστας Κυριαζής, Εκδ. Εστία**

**Η Δ΄ Σταυροφορία,
Κώστας Κυριαζής, Εκδ. Εστία**

**Ιστορίες γύρω από την Ακρόπολη,
Πηνελόπη Μαξίμου, Εκδ. Μίνωας**

**Μανουήλ Κομνηνός. Ο ιππότης
αυτοκράτορας, Πηνελόπη Μαξίμου,
Εκδ. Στοχαστής**

**Μορφές Βυζαντινών Αυτοκρατόρων
Πηνελόπη Μαξίμου, Εκδ. Στοχαστής**

**Ιστορίες από το Βυζάντιο
(τόμοι α΄ - γ΄), Σοφία Μαυροειδή -
Παπαδάκη, Εκδ. Πατάκη**

**Η Πόλις εάλω,
Νικολό Μπάρμπορο, Κωνσταντίνος
Φραντζής, Εκδ. Λιβάνη**

**Στα Βυζαντινά χρόνια
Άκης Λαδικός, Εκδ. Λιβάνη**

**Η Δοξανιώ, *Μαρία Λαμπαδαρίου*
Πόθου, Εκδ. Κέδρος**

**Νικηφόρος Φωκάς, *Μαρία*
Λαμπαδαρίου Πόθου, Εκδ. Κέδρος**

**Το τέλος του Βυζαντίου
Μαρίζα Ντεκάστρο, Εκδ. Ακρίτας**

**Βυζαντινή τέχνη, *Μαρίζα Ντεκάστρο*
Εκδ. Κέδρος**

**Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες,
Μαρίζα Ντεκάστρο, Εκδ. Ακρίτας**

**Ανδρόνικος ο Α΄, ο φιλόλογος,
Αυγή Παπάκου, Εκδ. Αδελφοί
Κυριακίδη**

**Θεοδώρα, η Τραπεζούντια
πριγκίπισσα, *Αυγή Παπάκου*,
Εκδ. Αδελφοί Κυριακίδη**

**Μείνατε ώδε και γρηγορείτε,
Ευγενία Περιορή, Εκδ. Φυτράκη**

**Η φωτιά που δε σβήνει, Χάρης
Σακελαρίου, Εκδ. Καστανιώτη**

**Βυζαντινός εσπερινός, Χρήστος
Σαμουηλίδης, Εκδ. Λιβάνη**

**Στην πόλη του Αϊ Δημήτρη
Κίρα Σίνου, Εκδ. Κέδρος**

**Άννα και Θεοφανώ, Κίρα Σίνου,
Εκδ. Κέδρος**

**Το ασημένιο μενταγιόν, Κίρα Σίνου,
Εκδ. Κέδρος**

**Πρόσκληση σε γεύμα, Ελένη
Σταμπόγλη, Εκδ. Καλειδοσκόπιο**

**Στον ίσκιο του δικέφαλου,
Καλλιόπη Σφαέλλου, Εκδ. Ψυχογιός**

**Θεοδώρα, Λούφα Τζοάννου,
Εκδ. Άγκυρα**

**Κωνσταντίνος Παλαιολόγος,
Λούφα Τζοάννου, Εκδ. Άγκυρα**

**Περπατώντας στους αιώνες, Νίτσα
Τζώρτζογλου, Εκδ. Καστανιώτη**

**Ψηφίδες του Βυζαντίου,
Εκπαιδευτικό υλικό,
Πρόγραμμα «Μελίνα εκπαίδευση
και πολιτισμός», Υπουργείο
Πολιτισμού, Διεύθυνση Βυζαντινών
και Μεταβυζαντινών Μνημείων.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1. Αντωνιάδης Λέανδρος, *Η διδακτική της Ιστορίας*, Π.Ι. Κύπρου, Λευκωσία 1987.**
- 2. Αγίου Δημητρίου θαύματα: Συλλογές αρχιεπισκόπου Ιωάννου και ανωνύμου, (επιμ., μτφρ. Χαράλαμπος Μπακιρτζής), Άγρα, Αθήνα 1997.**
- 3. Άμαντος Κωνσταντίνος Ι., *Ιστορία του βυζαντινού κράτους*, Ο.Ε.Δ.Β., τ.1-2, Αθήναι 1963, 1977.**
- 4. Αργυροπούλου Χριστίνα, *Η διδακτική της ιστορίας: Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις: Τοπική ιστορία*, Paulos, Αθήνα 1997.**
- 5. Αρβελέρ Ελένη - Aymard Maurice *Οι Ευρωπαίοι, Αρχαιότητα, Μεσαίωνας, Αναγέννηση*, (μτφρ. Πάρης Βουρλάκης), Σαββάλας, Αθήνα 2003.**

6. Άρμστρογκ, Κάρεν, *Ισλάμ: Μία σύντομη ιστορία*, Πατάκης, Αθήνα 2000.
7. *Αρχαιολογία*, τ. 25 (Δεκέμβριος 1987), τ. 88 (Σεπτέμβριος 2003), τ. 91 (Ιούνιος 2004).
8. Ασδραχάς Σπύρος, *Ζητήματα Ιστορίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1983.
9. Ασδραχάς Σπύρος, *Ιστορική Έρευνα και Ιστορική Παιδεία, Πραγματικότητες και Προοπτικές, Μνήμων*, Αθήνα 1982.
10. Αχείμαστου - Ποταμιάνου Μυρτάλη, *Βυζαντινές τοιχογραφίες*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1995.
11. Άχλης Νίκος, *Οι γειτονικοί μας λαοί, Βούλγαροι και Τούρκοι, στα σχολικά βιβλία ιστορίας Γυμνασίου και Λυκείου*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1983.

12. Βαγιανού Στ. Γεώργιος, *Η διδασκαλία της ιστορίας μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα, Έλλην.* Αθήνα 1995.

13. Baynes N.H. - Moss H.St. L.B., *Βυζάντιο. Εισαγωγή στο βυζαντινό πολιτισμό, (μετ. Δ. Ν. Σακκάς), Παπαδήμας, Αθήνα 1983.*

14. Vasiliev A.A, *Ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, τ.2, Μπεργάδης, Αθήνα (χ.χ.).*

15. Βοκοτόπουλος Π, *Ελληνική Τέχνη: Βυζαντινές Εικόνες, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1995.*

16. Βουρβέρης Κ., *Το πρόβλημα του μαθήματος της Ιστορίας εις τα δημοτικά και τα γυμνάσια, Ελληνική Ανθρωπιστική Εταιρεία, Αθήνα 1970 (Β΄ Έκδοση).*

17. Braudel Fernard, *Μελέτες για την ιστορία, Μνήμων, Αθήνα 1987.*
18. Βρεττός Γιάννης Ε., *Εικόνα και σχολικό εγχειρίδιο: επιλογή, μεθοδολογική προσέγγιση, ανάγνωση, Αθήνα 1999.*
20. Βώρος Φανούρης., *Δοκίμια για την παιδεία, Παπαδήμας, Αθήνα 1977.*
21. Βώρος Φανούρης., *Σπουδή και διδασκαλία της Ιστορίας, Παπαδήμας, Αθήνα 1980.*
22. Βώρος Φανούρης, *Η διδασκαλία της Ιστορίας με αξιοποίηση της εικόνας, Παπαδήμας, Αθήνα 1993.*
23. Bury B. I., *Αρχαίοι Έλληνες Ιστορικοί, (μτφρ. Φ. Κ. Βώρος), Παπαδήμας, Αθήνα 1971.*
24. Γεωργούλη Δ. Κ, *Φιλοσοφία της Ιστορίας, Παπαδήμας, Αθήνα 1976.*

25. Γιαννόπουλος Γ. – Οικονομό-
πουλος Ξ. - Κατσουλάκος Θ.,
Εισαγωγή στις Ιστορικές σπουδές,
Γ΄ Λυκείου, Ο.Ε.Β.Δ., Αθήνα 1986.
26. Γιωτοπούλου – Σισιλιάνου Ε., *Η
διδασκαλία της Ιστορίας στη Μέση
Εκπαίδευση,* Γρηγόρης, Αθήνα
1965.
27. Γλύκατση - Αρβελέρ Ελένη, *Η
πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής
αυτοκρατορίας,* Αργώ, Αθήνα 1977.
28. Walter Gerard, *Η καθημερινή
ζωή στο Βυζάντιο,* Παμαθήμας,
Αθήνα 2002.
29. Δελμούζος Αλέξανδρος, *Μελέτες
και πάρεργα,* τόμοι Α΄ - Β΄, Αθήνα
1958.
30. Durant Will, *Παγκόσμιος ιστορία
πολιτισμού,* τ. Γ΄, Δ΄, Συρόπουλος -
Κουμουνδουρέας, Αθήνα 1969.

31. *Ελευθεροτυπία*, Περιοδικό Ιστορικά, τ. 14 (20-1-2000), 84 (24-5-2001), 135 (23-5-2002), 154 (10-10-2002), 169 (23-1-2003), 187 (29-5-2003), 190 (19-6-2003), 206 (9-10-2003), 233 (22-4-2004), 279 (31-3-2005).

32. *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων*, Περιοδική έκδοση του Π.Ι., Τεύ.7ο, Αθήνα 2002.

33. Ζακυθηνός Α. Διον., *Βυζαντινή ιστορία*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1989.

34. Θεοφιλίδης Χρήστος, *Η τέχνη των ερωτήσεων*, Λευκωσία, 1984.

35. Θεοφιλίδης Χρήστος, *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*, Λευκωσία 1987.

36. Θουκυδίδης, *Ιστορίαι*, (μετ. Ελ. Βενιζέλου), Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Αθήνα (χ.χ.) τ. 1-5.

37. Ιμβριώτη Ρόζα, *Η γυναίκα στο Βυζάντιο*, Αθηνά Α. Ι. Ράλλη, Αθήνα 1923.
38. *Ιστορία Γ', Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού, Βιβλία για το δάσκαλο*, Ο.Ε.Δ.Β, Αθήνα, 1986.
39. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, τόμοι Α' - ΙΕ', Αθήνα 1980.
40. Κ.Θ. Δημαράς και Νίκος Σβορώνος, *Η μέθοδος της ιστορίας: συνεντεύξεις με τους Στέφανο Πεσμαζόγλου και Νίκο Αλιβιζάτο*, Άγρα, Αθήνα 1995.
41. Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, *Το Βυζαντινό κράτος*, Ερμής, Αθήνα 1983.
42. Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, *Εισαγωγή στην Επιστήμη της Ιστορίας*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1983.

43. Καραγιαννόπουλος Ε. Ιωάννης, *Η βυζαντινή ιστορία από τις πηγές*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996.
44. Κατσούφη Ελένη, «Η τέχνη του ψηφιδωτού» *Ανοιχτό Σχολείο*, τ. 93.
45. Κορδάτος Γιάννης, *Τα τελευταία χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας*, Μπουκουμάνης, Αθήνα 1975.
46. Κουκουλές Φαίδων, *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, τ.9, Παπαζήσης, Αθήνα 1952.
47. Λεοντσίνης Γ. Ν., *Διδακτική της Ιστορίας*, εκδ. Γ.Ν. Λεοντσίνη, Πειραιάς, 1996.
48. Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα* (Επιμ. Γιάννη Βλαχογιάννη), εκδ. Ιστορική Έρευνα, Αθήνα (χ.χ.)

**49. Μαραγκουδάκης Γ.Π,
Οικοδόμηση της γνώσης και
διδασκαλίας, Δίπτυχο, Αθήνα 1978.**

**50. Μαραγκουδάκης Γ.Π: Ψυχολογι-
κή θεμελίωση της διδασκαλίας, η
τεχνική του προγραμματισμού,
εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1972.**

**51. Μαρτυρίες σε ηχητικές και
κινούμενες αποτυπώσεις ως πηγή
της ιστορίας: Πανεπιστήμιο
Αθηνών, Τμήμα Ιστορίας και
Αρχαιολογίας: Διεθνής ημερίδα, 30
Μαΐου 1997, Πρακτικά, Κατάρτι,
Αθήνα 1998.**

**52. Ματσαγγούρας Γ. Ηλίας,
Διαθεματικότητα στη Σχολική
Γνώση, Γρηγόρης, Αθήνα 2003.**

**53. Ματσαγγούρας Γ. Ηλίας,
Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και
Μάθηση, Γρηγόρης, Αθήνα 2003.**

54. Ματσαγγούρας Γ. Ηλίας, *Στρατηγικές της διδασκαλίας*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
55. Marrou Henry, *Ιστορία της εκπαιδεύσεως κατά την αρχαιότητα*, (μτφρ. Θ. Φωτεινόπουλος), Αθήνα 1961.
56. Marwick Arthur, *Εισαγωγή στην Ιστορία*, Κουτσουμπός, Αθήνα 1985.
57. Μένου Αλεξάνδρα, Κουμαράς Παναγιώτης, Καρυώτογλου Πέτρος, «Σχέδια εργασίας: Η περίπτωση της βυζαντινής Θεσσαλονίκης», *Ανοιχτό Σχολείο*, τ. 57.
58. Monior Henry, *Η διδακτική της ιστορίας*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2000.
59. Λέβιτ Καρλ, *Το νόημα της Ιστορίας*, Γνώση, Αθήνα 1985.

60. Lesky Albin, *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας*, (Μετάφρ. Αγ. Τσοπανάκης), Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1990.

61. Νικολόπουλος Νίκος Α., *Το μάθημα της ιστορίας, γενική και διδακτική προσέγγιση*, Νικόδημος, Αθήνα 1993.

62. Ντιούι Τζων, *Το σχολείο και το παιδί, ο σκοπός της ιστορίας στο Δημοτικό σχολείο* (μτφρ. Κώστας Σωτηρίου), Αθήνα 1929.

63. Νούτσος Χαράλαμπος., *Διδακτικοί στόχοι και αναλυτικό πρόγραμμα*, Αθήνα 1983.

64. Obolensky Dimitri, *Η Βυζαντινή κοινοπολιτεία, Η ανατολική Ευρώπη, 500-1453*, (μτφρ. Γιάννης Τσεβρεμές), τομ. 2, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991.

**65. Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων:
*Ιστορία - Σεμινάριο 9.***

**66. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
*Οδηγίες των νέων μέτρων
αξιολόγησης των μαθητών της Α΄
βάθμιας εκπαίδευσης, Αθήνα 1994.***

**67. Παπαϊωάννου Γ. Απόστολος, *Η
διδασκαλία της Ιστορίας, Η Ιστορία
της «μακράς διάρκειας», Λιβαδειά –
Ιωάννινα 2002.***

**68. Παπανούτσος Ευάγγελος,
*Παιδεία, το μεγάλο μας πρόβλημα,
Δωδώνη, Αθήνα 1976.***

**69. Πετρουλάκης Νικ., *Προγράμμα-
τα, εκπαιδευτικοί στόχοι και
μεθοδολογία, Φελέκης, Αθήνα 1981.***

**70. Πιαζέ Ζαν, *Ψυχολογία και
παιδαγωγική, Νέα Σύνορα - Α.
Λιβάνης, Αθήνα 1979.***

71. Πολύβιος, *Ιστορίες*, (μτφρ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος), Γαλαξίας, τόμ. 1-5, Αθήνα 1972.
72. Πόρσνεφ ΒΝ., *Κοινωνική Ψυχολογία και Ιστορία*, (μτφρ. Α. Αθανασίου), Αναξίμανδρος, Αθήνα 1975.
73. Προκοπίου Καισαρέως, *Ανέκδοτα ή απόκρυφος Ιστορία*, (μετ. Δημ. Πιτσούνη), Αθήνα 1971.
74. Ράνσιμαν Στήβεν, *Βυζαντινός Πολιτισμός*, Ερμείας, Αθήνα 1978.
75. Σαλβαράς Γιάννης, *Μοντέλο κοινωνικοποιημένης σχολικής εργασίας*, Αθήνα 1987.
76. Samaran Charles (επιμ.), *Ιστορία και Μέθοδοί της*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης Αθήνα 1979.

77. Σβορώνος Νίκος, *Επισκόπηση Νεοελληνικής Ιστορίας*, (μετ. Αικ. Ασδραχά), Θεμέλιο Αθήνα 1982.

78. Σβορώνος Νίκος, *Η βυζαντινή επαρχία*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Παιδείας, Αθήνα 1991.

79. Seba Judy, *Ιστορία για όλους, διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της ιστορίας στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2000.

80. Talbot Rice Tamara, *Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Βυζαντινών*, Παπαδήμας, Αθήνα 1986.

81. Τάτση Μαρία, *Η σκιά του Ολύμπου στην Αιώνια Πόλη: ο ανθρωπομορφισμός των θεών στην αρχαία Ρώμη*, Δημόσια Βιβλιοθήκη Λιβαδειάς, Λιβαδειά 2000.

82. Τοντόρωφ Νικολάι, *Ιστορία της Βουλγαρίας, Νέα Σύνορα - Αντ. Λιβάνης, Αθήνα 1983.*
83. Τοπόλσκι Γιέρζι, *Προβλήματα Ιστορίας και Ιστορικής Μεθοδολογίας*, (μτφρ. Μαρίας και Γιώργου Μαραγκού), Θεμέλιο, Αθήνα 1983.
84. Τσακτσίρας Λάμπρος, Ορφανουδάκης Ζαχαρίας, Θεοχάρη Μαρία, *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή*, Β΄ Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994.
85. Χατζιδάκη Νανώ, *Βυζαντινά ψηφιδωτά Ελληνική Τέχνη*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994.
86. Hunger Herbert, *Βυζαντινή λογοτεχνία*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1992.

ΠΗΓΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

1. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* (Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών), Εταιρεία Ιστορικών Εκδόσεων, Εκδοτική Αθηνών, Α.Ε., Αθήνα 1971.
2. *Στα βυζαντινά χρόνια, Ιστορία Ε΄ τάξης Δημοτικού*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2002.
3. *Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή, Β΄ Γυμνασίου*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2003.
4. *Ιστορία Β΄ Λυκείου*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2003.
5. *Ο θησαυρός της Ορθοδοξίας, 2000 χρόνια, ιστορία, μνημεία, τέχνη*, Εκδοτική Αθηνών.
6. *Βυζαντινός στρατός 490 – 630 μ.Χ.*, Παντελής Καρύκας, Επικοινωνίες Α.Ε.

7. *Αθήνα, Ανάμεσα στο μύθο και την ιστορία*, εκδόσεις Χαϊτάλη, Αθήνα 1955.

8. *ΙΣΤΟΡΙΚΑ* (Περιοδικό), Αθήνα.

9. *ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ* (Περιοδικό), Αθήνα.

10. *ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ* (Περιοδικό), Αθήνα.

11. *Θεόφιλος – Ζωγραφικοί πίνακες*, Δήμος Μυτιλήνης, 1986

12. *Η λατινοκρατία στην Ελλάδα*, Δημήτρης Σ. Μπελέζος, σειρά Παγκόσμια Ιστορία, 2004.

13. *Η βυζαντινή Κωνσταντινούπολη*, Θεοχάρη Προβατάκη, Αθήνα, Β΄ έκδοση 1992.

14. Έντυπα ΥΠΕΧΩΔΕ.

15. *Ohrid and its treasures*, Ohrid 2003.

16. *Osmanli Saray Ressami*, Fausto Zonaro, 2003.

17. Ισταμπούλ, Naci Keskin.

18. *Αγία Σοφία ΚΑΡΤΕ*, Rehber Basim Yayin Dagitim, AS, 1999.

19. Vatican museum publications, Francesco Papafana.



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γλωσσάριο.....	6
Χρονολογικός πίνακας σημαντικών γεγονότων	21
Προτεινόμενα λογοτεχνικά βιβλία.....	25
Βιβλιογραφία	31

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).



***Απαγορεύεται η αναπαραγωγή
οποιοδήποτε τμήματος αυτού του
βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα
(copyright), ή η χρήση του σε
οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή
άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.***

